

VIAȚA CA DREPT FUNDAMENTAL AL OMULUI DIN PERSPECTIVĂ CREȘTINĂ

Dr. Dacian BUT-CĂPUȘAN

*Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea „Babes-Bolyai”, Cluj-Napoca, Romania
dbutcapusan@yahoo.ro*

Abstract: Life as a fundamental human right from a Christian perspective.

The divine gift, life, according to the teaching of the Church, is the supreme value of man on earth, because it is the premise of all other values, which express it and impose it in front of all of them, because man was made according to the image and likeness of God.

Christian teaching gives to man, both physical and spiritual life, a special value over the ethical conceptions of antiquity that disregarded human rights or limited them to a small group of individuals. By the commandment of love, Christian teaching abolishes all social barriers between people.

According to the Christian faith, God is the absolute life and the source of life, He has revealed Himself to us in Jesus Christ absolutely and through divine providence, He watches over the course of the life of every man and every people, and calls us to work with Him in the fight against everything which wants to destroy life and even against those who prevent the appearance of life on earth, destroying it prematurely.

Keywords: *human rights, man, life, Church, divine gift, supreme value.*

Pe plan internațional cu precădere, dar și intern în ultima vreme, a luat o mare amploare ideologia care are o constantă preocupare față de drepturile omului. Toată lumea încearcă să-și asume aceste drepturi pentru a putea să le impună și celorlalți ca pe o lege universală. Demnitatea persoanei umane este o cheie de boltă care unește mai multe drepturi: dreptul la viață (existență), dreptul la libertate și drepturile sociale, toate acestea regăsindu-se în *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată în 10 decembrie 1948¹.

1 Acest document, adoptat fără nici o împotrivire din partea statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite, la art. 3 prevede: „orice ființă umană are dreptul la viață” (Cătălin Varga, *Drepturile omului în Vechiul Testament*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2021, p. 448).

Biserica Ortodoxă recunoaște valoarea acestor legi considerând că lupta pentru protecția drepturilor omului este o realitate permanentă din totdeauna. Recunoașterea drepturilor fundamentale marchează promovarea demnității și valorii persoanei umane. Biserica promovează recunoașterea drepturilor omului – rod al civilizației creștine – atâta timp cât au la bază libertatea omului, împlinirea responsabilității și a considerării omului (*ființă spirituală, nu numai materială*) ca valoare inestimabilă și eternă. În acest sens se pot identifica elemente comune compatibile cu antropologia creștină cum sunt: persoana umană este unică și de neînlocuit; persoana este destinată către o viață transcendentă. Privită din cele două aspecte, antropologic și moral, demnitatea persoanei trebuie să capete în cadrul drepturilor omului valoarea adevărată. Drepturile omului trebuie să se refere nu numai la contemporani, ci și la cei dinaintea noastră, dar și la cei de după noi, iar pentru apărarea demnității morale, acestea să nu împiedice chemarea pe care o are fiecare om aceea de a ajunge la sfințenie.

Pe plan ortodox, Drepturile Omului au fost promovate și respectate în concordanță cu morala creștină fără a se face trimitere la vreun document oficial². Deși apărută abia după două milenii într-o formă scrisă ideea egalității în demnitate și drepturi a tuturor ființelor umane se poate ușor regăsi în paginile Sfintei Scripturi.

Considerăm că fără o solidă bază biblică și o motivație religioasă, drepturile omului oricât de bine ar fi stipulate în legislațiile popoarelor pot rămâne doar la nivel de teorie sau literă moartă. Hristos ne-a atenționat că putem întâmpina Împărăția promisă de El doar dacă nu ne limităm la declarații, ci ne implicăm plenar în bătălia pentru punerea în practică de zi cu zi a drepturilor omului. „Abordarea răsăriteană creștin-ortodoxă asupra viații ca întreg tinde să nu se exprime într-un cadru legalist *quid quo pro*, ci mai degrabă prin imitarea lui Dumnezeu prin dăruire, trăirea în har, prin compasiune, iertare, prin căutarea spre o comuniune a oamenilor care

De precizat că înainte de această declarație recunoscută pe plan internațional, au existat țări care au adoptat în plan național legi cu privire la drepturile omului: în Anglia „Magna Charta Libertatum” (15 iulie 1215), acestea i-a urmat Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii din 4 iulie 1776, care spunea că fiecare locuitor fără excepție are dreptul la: „viață, libertate și fericire”.

2 Pr. Asist. univ. dr. Nicolae Răzvan Stan, „Drepturile omului. Tendințe antropologice și dezvoltarea istorică a conceptului”, în *Biserica Ortodoxă și drepturile omului: paradigme, fundamente, implicații*, București, Editura Universul Juridic, 2010, pp. 20-25.

reflectă comuniunea iubirii dintre Tatăl, Fiul și Sfântul Duh – Sfânta Treime. Cu toate acestea, la un nivel mai puțin important, dar nu totuși lipsit de semnificație, a existat o preocupare pentru drepturi, în special pentru încălcarea drepturilor celorlalți...Ca urmare când sunt chemați să definească drepturile, moraliștii creștin-ortodocși tind să lămurească drepturile omului nu prin ele însele, ci ca parte reciprocă a datoriilor sau responsabilităților morale”³.

Antropologia creștină se deosebește de toate celelalte antropologii autointitulate științifice: biologice, sociologice, filosofice, etc. O deosebire majoră rezultă din modul în care fiecare antropologie prezintă originea umanității. „Astfel, antropologiile biologice fundamentau și explicau natura și condiția generală a omului pe elementele materiale care aparțineau apariției vieții pe pământ, iar cele sociologice au pus totul în seama elementului social pe care îl socoteau ca factor hotărâtor, determinant al naturii și manifestărilor umane. Numai antropologia filosofică se elibera în mai mare măsură de acești factori, încercând să restituie omului o dimensiune spirituală, dar care era fără contactul și fără substanța ce venea din religie, în speță din creștinism”⁴.

Spre deosebire de toate aceste antropologii, antropologia creștin-ortodoxă, referindu-se la originea umanității, se bazează pe referatul biblic din cartea Genezei, capitolele 1 și 2, text integral inspirat de Duhul Sfânt. Dumnezeu crează mai întâi toate cele nevăzute și apoi cele văzute din nimic (ex nihilo, sau din neființă), având ca motiv iubirea și ca scop participarea lor la viața Sfintei Treimi. Crearea lumii s-a realizat în timp, deoarece dacă lumea nu ar avea un început și n-ar fi din nimic, n-ar fi operă a libertății și plinătății lui Dumnezeu, ci o realitate relativă emanată direct sau indirect din Ființa celor Trei Persoane ale Sfintei Treimi. Aici apare și distincția dintre creat și necreat, deoarece creatul este legat de timp și spațiu, pe când necreatul (Dumnezeu), nu este supus nici timpului, nici spațiului, ci le depășește, le transcende pe ambele.

Dar dumnezeiesc, viața, după învățătura Bisericii, este valoarea supremă a omului pe pământ, fiindcă ea este premisa tuturor celorlal-

3 Pr. prof. univ. dr. Stanley S. Harakas, „Drepturile omului: perspectiva Ortodoxiei răsăritene”, în *Biserica Ortodoxă și drepturile omului...*, pp. 340-341.

4 Asist. univ. dr. Marius Telea, *Antropologia Sfinților Părinți Capadocieni*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001, p. 11.

te valori, care o exprimă și o impun în fruntea tuturor acestora, pentru că omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facerea 1:26-27), întrucât este o ființă vie menită să trăiască în comunitatea altor ființe vii, cu care împreună se bucură de viață ca valoare personală și ca valoare comunitar-sobornicească. Viața omului ține de Dumnezeu și nu se poate explica după învățătura ortodoxă, decât în comuniunea omului cu Dumnezeu, Care are puterea să o dea, dar și să o ia. Toate valorile și, mai presus de orice, viața umană cu toate posibilitățile și realizările ei, sunt încredințate omului spre păstrare, fructificare și progres continuu, căci omul este singura făptură a lui Dumnezeu purtătoare de valori, capabilă de continuă depășire de sine⁵.

Învățătura ortodoxă a dat un sens și o valoare nouă vieții umane, nu numai în perspectiva veșniciei, ci și în aceea a duratei sale limitate pentru că ea a permis creștinului să realizeze plenitudinea demnității sale de fiu al lui Dumnezeu, răscumpărat din robia păcatului și a morții, prin jertfa Mântuitorului Iisus Hristos. Recunoscând supremația vieții între celelalte valori, Teologia ortodoxă a afirmat importanța deosebită a vieții nu numai în perspectiva eshatologică, ci și în aceea a ajutorului pe care poate și trebuie să-l dea comunității și umanității, punându-se în slujba marilor idealuri umane⁶.

Învățătura creștină acordă omului, atât vieții fizice cât și celei spirituale, o valoare deosebită față de concepțiile etice ale antichității care nesocoteau drepturile omului sau le limitau la un grup restrâns de indivizi. Prin porunca iubirii, învățătura creștină desființează toate barierele sociale dintre oameni (Galateni 3:26-29) și restabilește omul în drepturile sale pentru propria lui valoare, drepturi pe care, o mare parte dintre oameni le pierduseră. Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, prin Întruparea Sa, în care a arătat dragostea Sa față de oameni, restabilește pe om în drepturile sale tocmai pentru valoarea pe care Dumnezeu a pus-o în om și astfel se vor restabili în societate și vechile drepturi ale omului⁷. „Noua învățătură mesianică se întemeiază pe legea iubirii. Această iubire din care trebuie să radieze toate raporturile dintre oameni este creatoare de noi relații între

5 Drd. Aurel Radu, „Dreptul la viață”, în *Studii Teologice*, an XXXVIII (1986), nr. 1, p. 70.

6 Drd. A. Radu, „Dreptul la viață”..., p. 71.

7 Prof. Ioan Zăgărean, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”, în *Studii Teologice*, an V (1952), nr. 3-4, p. 134.

aceștia. Prin această iubire noi devenim frați, devenim toți ființe cu drepturi egale în fața lui Dumnezeu”⁸.

Spre deosebire de concepțiile individualiste ale lumii antice (sofiștii, cinicii), personalismul creștin își are temeiul, pe de o parte, în calitatea tuturor oamenilor de creaturi ale aceluiași Dumnezeu, iar pe de altă parte, în chemarea noastră a credincioșilor la aceeași viață de comuniune cu El sau la starea de fii ai lui Dumnezeu, recunoscându-se prin aceasta fiecărui credincios în parte o valoare deosebită⁹.

Principial, învățătura creștină conține o notă de individualism accentuat și categoric, ceea ce înseamnă că ea prețuiește și acordă o valoare deosebită omului ca ins, oricare ar fi acesta. Remarcăm însă că nu este vorba de un individualism soteriologic, în sensul că fiecare s-ar putea mântui pe sine oricum, și în afară de Biserică, deoarece învățătura creștină nu cunoaște altă mântuire decât cea în Biserică, ci este vorba de un individualism axiologic și juridic, ceea ce înseamnă că fiecare ins are și deci reprezintă o valoare în sine, de asemenea că fiecare ins are o responsabilitate personală după cum are și anumite drepturi personale¹⁰. „În creștinism nu este vorba de un individualism natural, așa cum a fost susținut de către unii filosofi, care au fundamentat dreptul natural numai pe natura omului, ci și despre un individualism de valoare, dobândit de către om prin faptul că a fost creat după chipul lui Dumnezeu”¹¹ și prin chemarea tuturor la aceeași viață de comuniune cu El. Desigur că vorbind despre individualism în sens creștin nu vorbim despre o învățătură ce s-ar îndrepta împotriva comunității sau care ar nega valoarea societății. Individualismul pe care l-am precizat, mai exact poate fi numit personalism creștin, numire ce ne arată mult mai bine accepția pe care creștinismul o dă omului ca ins. Așadar pe bună dreptate se poate vorbi despre un personalism creștin, fiindcă în el ființa umană izolată își dobândește întreaga ei valoare personală. Deci după învățătura creștină persoana omului e prețuită și valoroasă prin ea, pentru ea însăși, fiindcă în ea – oricare ar

8 Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. diac. dr. Orest Bucevschi, Prof. dr. Constantin Pavel, Prof. diac. dr. Ioan Zăgrea, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979, p. 212.

9 Prof. I. Zăgrea, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”..., p. 134.

10 Prof. I. Zăgrea, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”..., p. 134.

11 Mitropolit N. Mladin, Diac. O. Bucevschi, C. Pavel, Diac. I. Zăgrea, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, p. 213.

fi aceasta – se oglindește chipul lui Dumnezeu, prin faptul că pentru ea Fiul lui Dumnezeu a venit în lume să se jertfească¹².

Pe un astfel de principiu personalist „se fundamentează în creștinism toate drepturile noastre, drepturi care derivă, în ultimă analiză, din legea morală naturală, fapt pentru care cele mai însemnate dintre acestea sunt neschimbabile și imprescriptibile. Acestea se numesc drepturile naturale sau fundamentale ale omului”¹³. Ele își au temeiul în faptul că omul este o ființă personală, subiect al propriilor sale acțiuni și responsabil al acestora. „Drepturile inalienabile ale persoanei vor trebui recunoscute și respectate de societatea civilă și de autoritatea politică. Drepturile omului nu depind nici de indivizi, nici de părinți și nici măcar nu reprezintă o concesie din partea societății sau a statului, ele aparțin naturii umane și sunt inerente persoanei în puterea actului creator în care ea își are originea. Printre aceste drepturi fundamentale trebuie numit dreptul la viață și la integritate fizică al oricărei ființe umane de la concepere și până la moarte”¹⁴.

Prin darul vieții omul devine persoană purtătoare de valori în dialog conștient de iubire cu Creatorul. Dreptul la viață devine astfel temelia persoanei; însă aceasta nu se face vizibil și nu se poate împlini decât prin manifestarea vie concretizată în celelalte drepturi ale persoanei, îndeosebi: libertatea, egalitatea, fraternitatea și dreptatea. „Mai presus de toate drepturile omului este *Dreptul la viață*, fiindcă toate celelalte decurg logic din acesta, ca râul din izvor”¹⁵. Acesta ar putea fi definit astfel: „îndreptățirea ce o are fiecare ins de a trăi și de a i se respecta viața de către semenii săi atât în mod direct (prin neviolentarea acesteia prin bătaie, schingiuire, omor), cât și în mod indirect (prin a nu i se detrage condițiunile și bunurile absolut indispensabile vieții)”¹⁶.

12 Prof. I. Zăgorean, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”, p. 135. Drd. A. Radu, „Dreptul la viață”, p. 72.

13 Mitropolit N. Mladin, Diac. O. Bucevschi, C. Pavel, Diac. I. Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, p. 213.

14 *Catehismul Bisericii Catolice*, partea I, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 1993, pp. 475-476.

15 Pr. prof. univ. dr. Petre Semen, „Drepturile omului din perspectivă biblică”, în *Biserica Ortodoxă și drepturile omului...*, p. 147.

16 Prof. I. Zăgorean, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”..., p. 135. „Dreptul la viață pentru fiecare om este incompatibil cu orice formă de reprimare și silnicie, cu exploatarea, corupția, șantajul, asupra ființei fizice sau morale și cu oricare dintre manifestările de frustrare, constrângere sau violență pe o cale sau alta”. Drd. Aurel

Primul, cel mai important drept fundamental al omului, suport al tuturor drepturilor care derivă din acesta este dreptul la existență, la viață, drept dobândit prin creație. Viața este cel mai mare și cel mai de preț bun pe care omul îl primește ca dar de la Dumnezeu. „Dreptul la viață este considerat pe drept cuvânt, cel mai original și mai important drept al omului, dobândit prin actul creației de către Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa (Geneza 1:26). El este anterior oricăror alte drepturi, de aceea ignorarea sau încălcarea sa reprezintă o violare a ordinii morale și juridice în lume”¹⁷.

Viața este un dar al lui Dumnezeu pe care l-a făcut, în nemărginita Sa iubire, lumii și omului, la crearea lor „ex nihilo” (II Macabei 7:28). Viața a fost cel mai mare și cel mai de preț bun pe care-l primește omul, fiindă rațională, ca dar deosebit de la Dumnezeu din iubire. Mai mult, lumea a fost creată de Dumnezeu tot ca un dar pentru om. Dumnezeu este creatorul și susținătorul tuturor oamenilor, Dumnezeu care s-a numit pe Sine în Vechiul Testament, zicând: „Eu sunt cel ce sunt” (Ieșirea 3:14)¹⁸.

Darul vieții a fost împodobit de Dumnezeu cu atributele superioare ale cugetării și sensibilității, cu puterea de a înțelege, a cunoaște, a vibra în fața suferinței, bunătății sau frumuseții. Dumnezeu însuși a sădit în noi darul de a trăi, căci – se întreabă Sf. Grigorie Palama – „de ce ne-a făcut viu, dacă n-ar fi iubit aceasta în chip deosebit? (...) Dumnezeu a rânduit educarea noastră prin dreptate, ca să nu deznădăjduim cu desăvârșire (...) A mângâiat apoi tristețea morții cu nașterile neconținute. A înmulțit neamul prin urmași, ca mulțimea celor ce se nasc să întrecă într-o mare măsură numărul celor ce mor”¹⁹.

Radu, „Temeiuri morale creștine pentru apărarea vieții”, în *Studii Teologice*, an XXXVI (1984), nr. 9-10, p. 646..

17 Prof. I. Zăgrea, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”, p. 135. Dr. Cezar Vasiliu, „Apărarea vieții, îndatorire față de Dumnezeu”, în *Studii Teologice*, an XXV (1983), nr. 1-2, p. 131.

18 Drd. A. Radu, „Dreptul la viață”, p. 73. „Darul vieții pe care Dumnezeu, Creator și Tată, l-a încredințat omului, îi impune acestuia să devină conștient de inestimabila sa valoare și să-și asume responsabilitatea în acest sens: acest principiu fundamental trebuie să stea în centrul reflecției” (*Donum vitae: instrucțiune despre respectul față de viața umană care se naște și despre demnitatea procreației: răspunsuri la câteva întrebări de actualitate*, trad. de pr. Isidor Chinez, Iași, Editura Presa Bună, 2004, p. 5).

19 Sf. Grigorie Palama, *Tomul aghioritic*, în *Filocalia sau culegere din Scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. VII, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1977, pp. 457, 461.

La baza existenței omului stau două principii:

a) principiul vital-biologic, specific tuturor viețuitoarelor.

b) principiul rațional prin care, omul se deosebește de toate celelalte viețuitoare ale pământului și prin care se face legătura cu Dumnezeu, Creatorul său, care i-a insuflat direct acest principiu²⁰.

Ca dar al lui Dumnezeu, „viața umană are două aspecte: exterior și interior. Și oricât de mărețe ar fi aspectele vieții percepute prin simțuri – deci ale vieții umane în aspectul ei exterior – ele constituie numai, să zicem așa, suprafața vieții umane ca expresie autentică sau și mascată a vieții interioare. Omul, însă, ca o singură faptură pământească rațională și liberă – spre deosebire esențială de toate celelalte făpturi pământești vii, dispune de viață interioară sufletească...”²¹. Această viață lăuntrică sufletească a primit-o direct de la Dumnezeu prin acea „suflare de viață” de care ne vorbește cartea Facerii.

Deoarece Dumnezeu i-a dăruit viață, omul are valoare deosebită față de celelalte existențe și ființe. Conform poruncii „Creșteți și vă înmulțiți și stăpâniți pământul” (Facerea 1:28) se mărturisește despre poziția deosebită a omului în cosmos, despre poziția lui de stăpân al celorlalte existențe. Omul este situat, prin creație, pe o treaptă infinit superioară celorlalte viețuitori, purtând în sine, în firea lui, chipul lui Dumnezeu. Față de celelalte viețuitoare, omul reflectă frumusețea chipului lui Dumnezeu astfel încât și trupul mărturisește menirea noastră cerească: „tocmai prin aceasta ne deosebim noi de fiarele sălbatice care fiind aplecate înainte și uitându-se în pământ, s-au născut să nu vadă decât mâncarea; apoi însă avem fața ridicată în sus, cu privirea putem vedea cerul, iar vorbirea și judecata putem recunoaște, simți și imita pe Dumnezeu... Însăși frumusețea noastră arată pe Dumnezeu Făcătorul nostru: statura dreaptă, fața ridicată, ochii așezați în partea de sus a corpului ca niște observatori și toate celelalte simțuri ca străjile unei cetăți”²².

Viața omului ține de Dumnezeu și este participare la viața lui Dumnezeu, de îndată ce omul este făptura după chipul și asemănarea Sa. Dum-

20 Pr. drd. Mihai Gh. Vizitiu, „Iisus Hristos – viața lumii”, în *Ortodoxia*, an XXXIV (1983), nr. 1, p. 147.

21 Diac. prof. Orest Bucevschi, „Iisus Hristos în viața duhovnicească”, în *Studii Teologice*, an VII (1955), nr. 7-8, p. 511.

22 Minucius Felix, *Dialogul Octavianus XVII*, în *Apologeți de limbă latină*, trad. de Prof. David Popescu, coll. PSB 3, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, pp. 367-368.

nezeu ne dă mereu și pretutindeni certitudinea acestei legături cu Sine, a esenței ei unice și irepetabile în raport cu restul universului, pentru că, „în El trăim și ne mișcăm și suntem... Căci al Lui neam suntem” (Fapte 17:28)²³.

Viața pământească a omului are importanța ei pentru că este locul sau timpul de pregătire pentru viața viitoare. „Darul divin al vieții este fundamentul tuturor posibilităților omului, căci fără a trăi, fără a munci, fără a fi folositor societății, omul nu s-ar bucura de tot ceea ce-i oferă frumos viața, de rezultatele muncii sale, pe de o parte, nici n-ar putea să creadă, să nădăjduiască și să iubească în așa fel încât faptele vieții sale pământești să-l ducă la răsplata sau osânda vieții viitoare, pe de altă parte. Dacă nu ar fi primit minunatul dar al vieții, dacă nu s-ar fi manifestat în această viață drept creatura cea mai de seamă a lui Dumnezeu, omul n-ar fi avut cum să contribuie la mântuirea sa”²⁴.

Potrivit învățăturii creștine, omul este coroana creației, ocupând primul lor în ierarhia ființelor vii. Menirea sa constă pe pământ în desăvârșire, în realizarea plenitudinii personalității umane, a asemănării cu Dumnezeu, chipul avându-l sădit de la creație. „Omul are menirea să cunoască, să iubească și să preamărească pe Dumnezeu și prin aceasta să ajungă la adevărata fericire. Însăși structura lui spirituală îi indică menirea. Căci mintea omului tinde spre adevăr, voința spre bine, sentimentul spre frumos și fericire, iar acestea se găsesc, real și absolut, în Dumnezeu”²⁵.

Trebuie subliniat că, „pentru creștin, viața pământească este un mare dar de la Dumnezeu, ea fiind echivalentă cu însăși existența lui ca om. Din parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr rezultă că viața pământească este singurul loc unde ne putem mântui. În viața viitoare nu ne mai

23 Drd. A. Radu, „Dreptul la viață...”, p. 75.

24 Dr. C. Vasiliu, „Apărarea vieții, îndatorire față de Dumnezeu”..., p. 129.

25 Prof. N. Chițescu, Pr. prof. Isidor Todoran, Pr. prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. I, ed. a II-a, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2004, pp. 389-390. „Treapta cea mai de jos în ierarhia unitară a lumii este alcătuită din stratul ei anorganic, care nu are decât existența lipsită de o simțire și de o cugetare conștientă. Deasupra ei sunt plantele, care au pe lângă existență, proprietatea de a răsări, de a crește și de a sfârși succesiv ca individualități. Deasupra plantelor sunt animalele care au, pe lângă simpla existență, nașterea și creșterea și sfârșitul succesiv ca individualități cu o simțire inconștientă. Iar deasupra lor sunt oamenii care au în plus o conștiință a simțirii lor și o rațiune conștientă prin care cunosc rațiunile nesimțite ale lucrurilor și simțirile și rațiunea inconștientă a animalelor” (Sfântul Dionisie Areopagitul, la Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, „Cuvântul creator și mântuitor și veșnic înnoitor”, în *Mitropolia Olteniei*, an XLIII (1991), nr. 1, p. 9).

putem schimba situația prin activitate proprie. Felul cum am lucrat pe pământ decide situația noastră”²⁶.

Viața pământească este condiția generală și esențială a oricărui progres moral. Pierzând această viață, pierdem orice posibilitate de a mai face ceva în lumea aceasta. Viața vremelnică de pe pământ este pentru creștin locul de pregătire pentru viața viitoare și este obligatorie pentru toți. Ea constă din trăirea vieții pe dublul plan măiestrit îmbinat, al vieții trupești și al celei sufletești. Viața pământească este vremea semănatului (Matei 13:24), timpul de întrecere (I Corinteni 9:24), vremea lucrătorilor merituoși în via Domnului (Matei 20:1), timpul sporirii talanților (Matei 25:14) al călătoriilor spre patria veșnică (I Petru 2:11), al jertfei neîncetate de laudă și de mulțumire pentru Dumnezeu (Evrei 13:15). Fiecare oră din această vreme este prețioasă (Romani 13:13; Galateni 6:10; Coloseni 4:5). Viața prezentă este o arenă, în care ne exercităm și valorificăm însușirile cu care suntem înzestrați, aici cresc, se dezvoltă și se încearcă puterile noastre, date la creație sub formă potențială, spre a realiza prin virtuți, asemănarea cu Dumnezeu²⁷.

Sf. Ioan Gură de Aur exprimă astfel învățătura despre viața pământească: „Vrei să știi pentru ce este de preț această viață? Fiindcă ea devine pentru noi temelia vieții viitoare și prilej și loc de luptă și de alergare pentru cununile cerești, așa că, dacă ea nu ne asigură pe aceasta e mai de plâns decât o mie de morți, căci decât a nu plăcea în viață lui Dumnezeu, mai bine e de a muri”²⁸.

În actul creării, Dumnezeu și-a pus pecetea Sa pe ființa și viața omului cum nu a pus pe nici o altă făptură a mâinilor sale. Omul a fost creat de către Dumnezeu Însuși, nu doar prin porunca Sa creativă și divină, cum a făcut cu restul creaturilor, ci printr-o operație specială folosind propriile Sale mâini, „l-a făcut luând țărână din pământ” (Facerea 2:7), deci nu a poruncit pământului să-l producă. În cazul omului, Dumnezeu nu se mai limitează la exprimarea verbală a unei porunci, ci arată față de om o grijă și un interes aparte. Aceasta îi sporește demnitatea, și face din

26 Mitropolit N. Mladin, Diac. O. Bucevschi, C. Pavel, Diac. I. Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă...*, vol. II, 1980, p. 115.

27 Mitropolit N. Mladin, Diac. O. Bucevschi, C. Pavel, Diac. I. Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă...*, vol. II, p. 115.

28 Sf. Ioan Gură de Aur, *Către poporul antiobian*, Omilia 6, 4 în Jacques Paul Migne, *Patrologiae cursus completus, seria Graeca* (P. G.), Paris 1862, tom XLVIII, col. 86.

om splendoarea creației căci „pe toate le-a făcut Dumnezeu cu Cuvântul, pe toate le-a socotit secundare, numai facerea omului o socotește vrednică de mâinile Lui”²⁹.

Pe om Dumnezeu l-a creat, cum spune cartea Facerii, după chipul și asemănarea Sa, bărbat și femeie (Facerea 1:26-27), adică partener de dialog cu Sine și cu semenii Săi, oamenii. Crearea omului este deosebită prin faptul că s-a realizat după un sfat al Sfintei Treimi, ceea ce scoate în evidență intenția lui Dumnezeu de a crea o persoană gânditoare după modelul celor treimice: „omul, ființă personală, are nevoie de afirmarea aspectului personal al lui Dumnezeu, după al cărui chip a fost făcut. Prin poruncile lui Dumnezeu au luat naștere diferite părți ale lumii create. Omul însă nu este o parte, deoarece el cuprinde în sine totul. Totalitate liberă, el se naște din reflectarea lui Dumnezeu ca totalitate liberă”³⁰.

Părintele Dumitru Stăniloae vede omul ca o unitate formată din trup și suflet, care nu poate fi separată nici măcar teoretic, pentru că sufletul creat deodată cu trupul a fost făcut din nimic și în mod direct: Dumnezeu „a făcut pe om deodată ca unitate de așa fel, ca însuși sufletul creat de Dumnezeu după chipul Lui a contribuit la formarea trupului său, având în el puterile formatoare ale trupului. Dacă intervenind ulterior moartea, ea descompune numai trupul, nu și sufletul, acesta păstrează în sine în continuare puterile formatoare ale trupului și toate urmele cele înfăptuite de el în trup, ceea ce-i va da sufletului puțința să-și învie trupul în specificul lui personal. Unitatea aceasta între suflet și trup, fără confundarea lor, le face pe amândouă o singură fire umană”³¹.

Fiind un dar al bunătății divine, asupra vieții nimeni nu are nici un drept; singur Dumnezeu putând s-o dea sau să o ia (Deuteronomul 32:39). „Ortodoxia afirmă că viața este un dar, oferit în mod liber de către Dumnezeul iubirii. De aceea, viața umană trebuie primită cu bucurie și recunoștință. Ea trebuie prețuită, conservată și ocrotită, ca expresia cea mai sublimă a activității creatoare a lui Dumnezeu, Care ne-a adus dintru nefi-

29 Sfântul Teofil al Antiohiei, *Trei cărți către Autolic*, II, XVIII, trad. de Pr. prof. dr. D. Fecioru în *Apologeți de limbă greacă*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 409.

30 Vladimir Lossky, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. de Lidia și Remus Rus, București, Editura Enciclopedică, 1993, p. 89.

31 Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, „Cuvântul creator și mântuitor și veșnic înnoitor...”, p. 10.

ință la ființă nu doar pentru o existență biologică. El ne-a ales pentru Viața a cărei finalitate este participarea la slava veșnică a lui Hristos Cel înviat³².

Prin urmare, creștinului, ca unul care este sub ascultarea lui Dumnezeu, nu-i este îngăduit sub nici un chip să-și disprețuiască, să-și neglijeze sau să-și pună în primejdie viața sa pământească³³. „Viața pământească este un bun fără seamăn dăruit de Dumnezeu. Disprețuirea și suprimarea ei nu sunt cu nimic îndreptățite”³⁴.

Viața are un preț neasemuit de mare pentru adevăratul credincios și el trebuie să fie gata nu numai a nu o păgubi dar și a o apăra cu toate puterile sale de dușmanii săi indiferent de ce natură ar fi ei. Valoarea deosebită a vieții create de Dumnezeu, impune îndatorirea creștinului în special, și a omului în general de a o păstra și a o apăra, atât pentru el cât și pentru societatea din care face parte³⁵.

Îndatorirea pentru om, așa cum rezultă din porunca a VI-a a Decalogului: „Să nu ucizi!” (Ieșirea 20:13), este de a-și păstra viața sa și a aproapelui, căci toți au fost zidiți de Dumnezeu ca să trăiască. Îndatorirea păstrării și apărării vieții rezultă și din datoria morală a iubirii de sine. Omul trebuie să se îngrijească de existența sa, să se străduiască continuu spre sporirea calității vieții, pentru a se pregăti cât mai bine pentru viața viitoare. Căci „viața trebuie privită în plenitudinea ei, într-un ansamblu cuprinzând viața fizică, viața spirituală și viața viitoare. De aici rezultă necesitatea apărării vieții în perspectiva veșniciei”³⁶. Suprimarea vieții cuiva nu este permisă de nici o religie. „Atentarea la viața semenului, indiferent de rasă, religie, vârstă sau poziție socială a fost condamnată de către toate religiile și legile omenești. Porunca de a nu ucide se regăsește ca lege nescrisă chiar în legea morală naturală”³⁷.

Argumentele ce stau la temelia acestei porunci sunt atât de ordin religios, cât și social. Fiecare israelit era asigurat de protecția divină, putân-

32 Pr. prof. dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. de P. S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 2001, pp. 15-16.

33 Pr. M. Gh. Vizitiu, „Iisus Hristos – viața lumii”..., p. 152.

34 Mitropolit N. Mladin, Diac. O. Bucevschi, C. Pavel, Diac. I. Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă...*, vol. II, p. 115.

35 Drd. Aurel Radu, „Temeiuri morale creștine pentru apărarea vieții”..., p. 652.

36 Drd. A. Radu, „Temeiuri morale creștine pentru apărarea vieții”..., p. 653.

37 Pr. P. Semen, „Drepturile omului din perspectivă biblică”, în *Biserica Ortodoxă și drepturile omului...*, pp. 147-148. *Să nu ucizi! Sau „Să nu comiți crimă” (Biblia sau Sfânta Scriptură)*, traducere literală nouă, București, Gute Botschaft Verlag, 2001, p. 83.

du-se bucura de longevitatea vieții în Țara Promisă. Viața fiecărei persoane atârna de providența lui Dumnezeu. Doar El avea autoritatea și dreptul asupra vieții oamenilor. De aceea, crima săvârșită în mod intenționat asupra aproapelui însemna suprimarea autorității divine asupra vieții indivizilor³⁸. „Omuciderea este un păcat foarte greu fiindcă prin ea se distruge o ființă care poartă în sine chipul lui Dumnezeu și se intră cu nelegiuire în drepturile lui Dumnezeu, singurul Stăpân asupra vieții și morții”³⁹. A ucide înseamnă a te răzvrăti împotriva planului lui Dumnezeu în care fiecare din noi avem locul și rolul nostru. Omul este cel mai important lucru al lui Dumnezeu, a fost creat după chipul său. Cel care se ridică împotriva omului, se ridică împotriva lui Dumnezeu⁴⁰.

Porunca Decalogului de a nu ucide este desăvârșită de Mântuitorul Iisus Hristos în Predica de pe munte, extinzând sfera ei de interdicere și asupra sentimentelor de ură și dușmănie, de invidie și ceartă, de neîncredere și dezbinare. Porunca nouă a Mântuitorului cere creștinului, ca unul ce dorește să se apropie tot mai mult de Dumnezeu, să meargă mai întâi să se împace cu semenul său, apoi să-și aducă darul său la altar (cf. Matei 5:21-25)⁴¹.

Îndatorirea păstrării propriei vieți sau a aproapelui, nu se limitează numai la interzicerea omuciderii, ci se extinde și în porunci exprese împotriva sinuciderii, duelului, războiului de agresiune, mutilării și automutilă-

38 Peter C. Craigie, *Comentariu exegetic la Vechiul Testament. Deuteronomul*, trad. de Daniela Rusu, Cluj-Napoca, Editura Logos, 2008, p. 182.

39 Liviu I. Lazăr, *Cele 10 porunci ale lui Dumnezeu și începutul noului mileniu*, Cluj-Napoca, Editura Sarmis, 2006, p. 114. În tâlcuirea poruncii a VI-a din Decalog, reformatorul Jean Calvin face referire la crearea omului după chipul lui Dumnezeu și la iubirea aproapelui: „orice violență sau nedreptate și orice lucru care este păgubitor în vreun fel oarecare sau care poate să facă rău trupului semenului nostrum ne sunt interzise... Domnul a voit ca noi să luăm în considerare aceste două aspecte care se găsesc în mod natural în om și care ne pot determina să căutăm păstrarea vieții lui: să privim cu reverență chipul Său tipărit în om și să vedem în el propriul nostru trup” (Jean Calvin, *Institutio christianae religionis. Învățătura religiei creștine*, vol. I, cartea a II-a, trad. de Elena Jorj și Daniel Tomuleț, Oradea, Editura Cartea Creștină, 2003, pp. 520-521) și atrage atenția că: „dacă se arată un interes atât de mare pentru siguranța trupului său, putem deduce din faptul acesta, cât de mare este zelul și efortul pe care îl datorăm siguranței sufletului, care întrece cu mult valoarea trupului în ochii Domnului” (p. 521).

40 Ioan Chirilă, *Fragmentarium exegetic filonian II, Nomothetica – repere exegetice la Decalog*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2003, p. 129.

41 Dr. Cezar Vasiliu, „Apărarea vieții, îndatorire față de Dumnezeu”..., p. 132.

rii, sentimentului ură și dușmănie într-un cuvânt la toate actele sau cugetele păcătoase care pun în primejdie viața umană. „Creștinului nu-i este îngăduit să-și neglijeze viața fizică sau să și-o primejduiască din imprudență, din iubire față de bunurile trecătoare, din superstiții religioase sau din alte motive de acest fel”⁴².

Fiecare om trăiește – fie că vrea fie că nu vrea – viața celor din jurul său, ajutându-i sau păgubindu-i în existența lor. Bucuria vieții și roadele acesteia implică cu necesitate existența semenilor, care ne îmbogățesc conținutul vieții noastre. „Viața este deschidere spre un altul, în primul rând spre Dumnezeu, și spre mulți alți semeni ai noștri. Ca deschidere, ea implică slujirea și pro existența. Suntem datori cu slujirea noastră atât lui Dumnezeu cât și semenilor noștri, căci viața înseamnă mișcare”⁴³.

Existența este dată în însăși calitatea omului de chip și asemănare a lui Dumnezeu, căci omul prin însăși ființa sa psiho-fizică, nu poate trăi singur, rupt de ceilalți care, sunt chemați la aceeași asemănare și mântuire în Hristos și realizează în plenitudine viața umană. Deci, îndatorirea pentru păstrarea și dezvoltarea vieții umane în special nu este numai o îndatorire individuală, personală ci și comunitară. Fiecare om își are existența și viața sa dar trebuie să trăiască și pentru semenul său, pentru că împreună cu el se afirmă în existență și continuitate.

Oamenii nu pot trăi cu adevărat decât unii pentru alții și împreună cu alții, nu unii paraleli cu alții, adică pe două planuri care nu se întâlnesc niciodată. „Îndatorirea elementară de a ne îngriji atât de viața personală, cât și de viața celor din jurul nostru, de aproape sau de departe, căci pleroma umană cuprinde pe toți oamenii, cu națiunile și popoarele cărora ei aparțin. Iar îndatorirea de a păstra și apăra viața, are în vedere atât ființa ca suport al vieții, cât și toate bunurile și condițiile care susțin această viață”⁴⁴.

Potrivit credinței creștine, Dumnezeu este viața absolută și izvorul vieții, El ni s-a revelat în Iisus Hristos în mod absolut și prin pronia divină, priveghează peste cursul vieții fiecărui om și a fiecărui popor, și ne cheamă să conlucrăm cu El în lupta împotriva a tot ceea ce vrea să distrugă viața și chiar împotriva acelor care împiedică apariția vieții pe pământ, distru-

42 Mitropolit N. Mladin, Diac. O. Bucevschi, C. Pavel, Diac. I. Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă...*, vol. II, p. 133.

43 Pr. prof. dr. Dumitru Radu, „Valoarea vieții umane și apărarea ei”, în *Studii Teologice*, an XXXV (1983), nr. 7-8, pp. 479-480.

44 Pr. prof. dr. D. Radu, „Valoarea vieții umane și apărarea ei” ..., p. 480.

gând-o înainte de vreme. Însăși Învierea lui Hristos ne încredințează că viitorul este al celor ce se străduiesc ca omul, poporul, lumea „viață să aibă și cât mai multă viață” (Ioan 10:10).

Iisus Hristos a prețuit viața pământească și ne-a învățat și pe noi să o prețuim. Iar dacă Mântuitorul vorbește și de „lepădarea de sine” (Matei 16:24) aceasta nu înseamnă negarea sau neprețuirea vieții exterioare, nici fuga de lume, nici desconsiderarea efortului uman în cultură, știință, artă ș. a., nici renunțarea la mijloacele de existență. „În lepădarea de sine nu-i vorba de lucrurile în sine, ci de atitudinea interioară a credinciosului față de ele; de eliberarea de sub stăpânirea unei concepții de viața care nu concordă cu cea autentic creștină; eliberarea de sub stăpânirea gândurilor rele a patimilor și a păcatului pe de-o parte, și de dăruire totală a credinciosului în mâinile Mântuitorului de trăirea învățaturii Sale, de urmarea Lui, de altă parte⁴⁵. Deci El ne cheamă să lepădăm patimile care nimicesc și trupul și sufletul și să ne îmbrăcăm în haina de lumină a virtuților, a iubirii de Dumnezeu, de semenii, de popor, de tot ce este bun, adevărat și ziditor.

Noi nu avem dreptul să ne batem joc de viața noastră întinând-o cu păcate pentru că, de calitatea vieții pământești depinde viața veșnică și osânda veșnică (Matei 25:26). Mântuirea creștinului este condiționată de felul cum s-a comportat față de viața trupească a semenilor, și anume, dacă i-a hrănit, astâmpărat setea, îngrijit în caz de boală etc., de care este făcut răspunzător la judecata de apoi. „Viața noastră nu ne aparține nouă în primul rând, ci lui Dumnezeu, Creatorul nostru...El e Stăpânul vieții și al morții, al celor vii și al celor morți...dreptul de viață și de moarte asupra noastră îl are doar Dumnezeu, iar Persoana divino-umană a lui Hristos Mântuitorul confirmă suplimentar această realitate... Desigur, omul are un drept personal asupra vieții sale, dar e un drept legat de datorii sfinte, nu-i un drept de proprietate nelimitat, ci numai de administrare și folosire rațională”⁴⁶.

Darul sfânt al vieții, cu care suntem învredniciți de la Creator îl putem pierde sau regăsi. În raport cu acest dar putem fi trădători precum

45 Pr. M. Gh. Vizitiu, „Iisus Hristos – viața lumii”..., p. 153.

46 Episcop-vicar dr. Irineu Pop Bistrițeanul, *Curs de Bioetică*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, pp. 122-124. „Elementul fundamental al antropologiei creștine este statutul de creatură al omului. Omul este o creatură și, ca orice creatură nu poate fi gândit decât raportat la Creator, la Dumnezeu” (Pr. Claudiu Dumea, *Omul între a fi și a nu fi. Probleme fundamentale de bioetică*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-catolice, 1998, p. 19).

putem fi și salvatori. În fața lui Dumnezeu, viața omului apare drept o valoare absolută. El însuși dintr-un elan al dragostei pentru făptură, voind a se Înrupa din Prea Curata Fecioara Maria. După cum acest dar al vieții ne aparține fiecăruia ca persoană, ne aparține și ca ființă etnică⁴⁷.

În fața darului vieții, Hristos Domnul ne întâmpină cu trei exigențe. În primul rând ne cere să promovăm integral viața pe care El ne-a dăruit-o, constatând ca El însuși are grijă de ea și că este interesat de ocrotirea ei. În al doilea rând, de cuvine să plinim viața care este angajată într-un ritm propriu al ei și care izvorăște, de asemenea din iubirea divină, căci viața își are sensul în iubirea primită și dăruită. În ultimul rând se cuvine a contribui la sporirea existenței neamului. Rodnicia familiei înseamnă mai mult decât potențarea vieții. Prin darul vieții dobândit de la Dumnezeu, omul își depășește firea, devine nemuritor, din efemer devine veșnic⁴⁸.

Prețuirea vieții înseamnă apărarea și ocrotirea ei împotriva oricărei amenințări. Această apărare începe odată cu apariția ei ca germen în sânul matern și se continuă cu viața copiilor, a tinerilor și a tuturor oamenilor. Suntem datori să luptăm cu forța cuvântului și a încrederii în voia lui Dumnezeu, împotriva a celor care denaturează sensul vieții, a celor care suprimă viața prin diferite mijloace. Prețuirea vieții înseamnă totodată și lupta pentru o viață mai bună, mai fericită.

Viața este un dar de la Dumnezeu; El este autorul, Creatorul și izvorul ei, al vieții omului, ca și al întregii biosfere. Viața umană se întoarce la Cel ce a dat-o; cel ce se bucură de dar nu poate dispune nici suprima viața. Fiind dar divin, este deplină, depășind granițele spațiului și timpului. De când Dumnezeu o dă și tot Dumnezeu o ia, viața rămâne un dar. Atentatul la adresa vieții – în faza ei inițială (avortul și anticoncepționalele), sau în faza ei adultă (crimă), ori finală (suicidul și eutanasia) sunt atentate la adresa lui Dumnezeu, căci El se dăruiește pe Sine împreună cu darul⁴⁹.

47 Pr. prof. Ilie Moldovan, *Darul sfânt al vieții și combaterea păcatelor împotriva acestuia. Aspecte ale nașterii de prunci în lumina moralei creștine ortodoxe*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 7.

48 Pr. prof. I. Moldovan, *Darul sfânt al vieții și combaterea păcatelor împotriva acesteia...*, pp. 7-8.

49 Ellio Sgreccia, Victor Tambone, *Manual de bioetică*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2003 – www.profamilia.ro. Acest aspect este exprimat foarte sintetic într-un document al Bisericii Ortodoxe emis de curând, în felul următor: „Creștinilor le este interzis să verse sânge nevinovat la orice stadiu al dezvoltării umane” (*Pentru viața*

Valoarea, sacralitatea și inviolabilitatea oricărei vieți umane își au rădăcina în Dumnezeu. Valoarea oricărei ființe umane: tânăr sau bătrân, sănătos sau bolnav, embrion sau nou-născut, geniu sau redus mintal, nu depinde de ceea ce în limbaj hedonist și utilitarist se numește „calitatea vieții”. Nu există viață lipsită de calitate⁵⁰. Această realitate este reflectată și într-un document relativ recent al Bisericii Romano-catolice: „Viața umană este sacră pentru că de la începutul ei său cere acțiunea creatoare a lui Dumnezeu și rămâne pentru totdeauna într-o relație specială cu Creatorul, scopul său unic”⁵¹. În același timp, întreaga lucrare mântuitoare a lui Hristos, culminând cu Crucea și învierea, este un alt temei al valorii vieții umane. Căci Hristos moare și învie pentru ai Săi, ca să-i mențină în viață, în comuniune cu Dumnezeu și între ei și, mai multă viață să le dea” (Ioan 10:10)⁵².

Apărând viața, apărăm voia lui Dumnezeu și slujim Dumnezeului nostru, al cărui chip trebuie să-l vedem în fiecare semen al nostru.

În societatea actuală, omul a pierdut din vedere valoarea și demnitatea sacră a persoanei și a vieții umane, conformându-se, prin noile sisteme economice și ideologice, unei mentalități și unui nou mod de viață consumist, hedonist și utilitarist. De cele mai multe ori, acestea îl duc la acțiuni contrare valorii sacre a vieții și demnității persoanei, fie prin închiderea față de viață, fie prin grave delictive împotriva ei, atât în plan familial, cât și în plan social. „Vorbim despre viața noastră ca fiind sacră în virtutea naturii sale create, care întrupează și dă expresie chipului divin. Viața fiecărei persoane este sacră de vreme ce este creată de Dumnezeu în scopul participării la propria sfințenie și are capacitatea de a reflecta prezența și măreția lui Dumnezeu în adâncimile ei”⁵³.

lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice § 25, trad. de dr. Viorel Coman și dr. Petre Maican, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2020, p. 50)

50 Pr. C. Dumea, *Omul între a fi și a nu fi*, pp. 19-20. „Fiind creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, fiecare persoană este unică și infinit de prețioasă; și fiecare este un obiect special al iubirii lui Dumnezeu” (*Pentru viața lumii* §3, p. 18).

51 *Donum vitae: instrucțiune despre respectul față de viața umană...*, p. 14. *Catehismul Bisericii Catolice...*, p. 472.

52 Pr. prof. dr. D. Radu, „Valoarea vieții umane și apărarea ei”, p. 479. Alături de actul creației, „cel de-al doilea temei al valorii vieții umane îl constituie Însuși Iisus Hristos, care a deschis un nou început vieții prin nădejdea învierii” (Pr. drd. Vasile Citirigă, „Temeiurile dogmatice ale valorii vieții umane”, în *Studii Teologice*, an XXXVI (1984), nr. 9-10, p. 640).

53 Pr. prof. dr. J. Breck, *Darul sacru al vieții...*, p. 19.

Viața este darul lui Dumnezeu încă de la creație. Izvorul vieții omului și a vieții întregii noastre planete este Dumnezeu Însuși: „Că la Tine este izvorul vieții” (Psalmii 30:9) spune psalmistul. „Cel mai mare dar pe care cineva îl poate face lui Dumnezeu este darul vieții sale însăși. Desigur, această întoarcere a darului nu înseamnă o disprețuire a darului primit... În dăruirea vieții noastre către Dumnezeu voința noastră face un sacrificiu suprem, dat fiind că ceea ce voește în esență natura umană este să se conserve... Dialogul darului între Dumnezeu și om este că fiecare se dăruiește celuilalt. Omul, chiar dacă are viața de la Dumnezeu, o poate face dar lui Dumnezeu întrucât, deși ar putea să o mențină până când i-o ia Dumnezeu, o întoarce lui Dumnezeu prin libertatea sa, printr-o slujire mai înaltă”⁵⁴.

Darul vieții este o permanență a reînnoirii, căci în fiecare ființă umană, prin însăși chemarea ei la viață se manifestă reînnoirea întregului neam omenesc în chip desăvârșit.

Persoana umană este purtătoare nu numai de valori, ci și de drepturi. Drepturile omului derivă din legea morală naturală, de aceea cele mai de seamă sunt neschimbabile: dreptul la viață, la muncă, la odihnă, la libertate, la egalitate etc. Însă cel dintâi drept fundamental al omului și cel mai original drept al său este dreptul la existență și deci la viață, drept primit de om de la Dumnezeu prin crearea primilor oameni din chiar mâna lui Dumnezeu.⁵⁵

Bibliografie selectivă:

- * *Biblia sau Sfânta Scriptură*, traducere literală nouă, București, Gute Botschaft Verlag, 2001.
- * Bistrițeanul, Episcop-vicar dr. Irineu Pop, *Curs de Bioetică*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005.

⁵⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996, p. 235.

⁵⁵ Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215. Idem, „Religious liberty – a natural human right”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Les Arsc, France, Editions IARSIC, 2015, pp.595-608.

- Breck, Pr. prof. dr. John, *Darul sacru al vieții*, trad. de P. S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 2001.
- Bucevschi, Diac. prof. Orest, „Iisus Hristos în viața duhovnicească”, în *Studii Teologice*, an VII (1955), nr. 7-8.
- Calvin, Jean, *Institutio christianae religionis. Învățătura religiei creștine*, vol. I, cartea a II-a, trad. de Elena Jorj și Daniel Tomuleț, Oradea, Editura Cartea Creștină, 2003.
- *Catehismul Bisericii Catolice*, partea I, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 1993.
- Chirilă, Ioan, *Fragmentarium exegetic filonian II, Nomothetica – repere exegetice la Decalog*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2003.
- Chițescu, Prof. N; Todoran, Pr. prof. Isidor ; Petreună, Pr. prof. I., *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. I, ed. a II-a, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2004.
- Citirigă, Pr. drd. Vasile, „Temeiurile dogmatice ale valorii vieții umane”, în *Studii Teologice*, an XXXVI (1984), nr. 9-10.
- Craigie, Peter C., *Comentariu exegetic la Vechiul Testament. Deuteronomul*, trad. de Daniela Rusu, Cluj-Napoca, Editura Logos, 2008.
- Dumea, Pr. Claudiu, *Omul între a fi și a nu fi. Probleme fundamentale de bioetică*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-catolice, 1998.
- Felix, Minucius, „Dialogul Octavius XVII”, în *Apologeti de limbă latină*, trad. de Prof. David Popescu, coll. PSB 3, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981.
- Lazăr, Liviu I., *Cele 10 porunci ale lui Dumnezeu și începutul noului mileniu*, Cluj-Napoca, Editura Sarmis, 2006.
- Lossky, Vladimir, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. de Lidia și Remus Rus, București, Editura Enciclopedică, 1993.
- Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. diac. dr. Orest Bucevschi, Prof. dr. Constantin Pavel, Prof. diac. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979.
- Moldovan, Pr. prof. Ilie, *Darul sfânt al vieții și combaterea păcatelor împotriva acestuia. Aspecte ale nașterii de prunci în lumina moralei creștine ortodoxe*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.

- Radu, Drd. Aurel, „Dreptul la viață”, în *Studii Teologice*, an XXXVIII (1986), nr. 1.
- Radu, Drd. Aurel, „Temeiuri morale creștine pentru apărarea vieții”, în *Studii Teologice*, an XXXVI (1984), nr. 9-10.
- Radu, Pr. prof. dr. Dumitru, „Valoarea vieții umane și apărarea ei”, în *Studii Teologice*, an XXXV (1983), nr. 7-8.
- Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- Rotaru, Ioan-Gheorghe, „Religious liberty – a natural human right”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Les Arsc, France, Editions IARSIC, 2015.
- Sfântul Grigorie Palama, *Tomul aghioritic*, în *Filocalia sau culegere din Scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. VII, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1977.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, „Către poporul antiohian”, Omilia 6, 4, în Jacques Paul Migne, *Patrologiae cursus completus*, seria Graeca (P. G.), Paris 1862, tom XLVIII, col. 86.
- Sfântul Teofil al Antiohiei, „Trei cărți către Autolic”, II, XVIII, trad. de Pr. prof. dr. D. Fecioru, în *Apologeți de limbă greacă*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.
- Sgreccia, Ellio; Tambone, Victor, *Manual de bioetică*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2003.
- Stan, Pr. asist. univ. dr. Nicolae Răzvan, „Drepturile omului. Tendințe antropologice și dezvoltarea istorică a conceptului”, în *Biserica Ortodoxă și drepturile omului: paradigme, fundamente, implicații*, București, Editura Universul Juridic, 2010.
- Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, „Cuvântul creator și mântuitor și veșnic înnoitor”, în *Mitropolia Olteniei*, an XLIII (1991), nr. 1, p. 9.
- Stăniloae, Pr. prof. dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996.
- Telea, Asist. univ. dr. Marius, *Antropologia Sfinților Părinți Capadocieni*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001.

- ✦ Varga, Cătălin, *Drepturile omului în Vechiul Testament*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2021.
- ✦ Vasiliu, Dr. Cezar, „Apărarea vieții, îndatorire față de Dumnezeu”, în *Studii Teologice*, an XXV (1983), nr. 1-2.
- ✦ Vizitiu, Pr. drd. Mihai Gh., „Iisus Hristos – viața lumii”, în *Ortodoxia*, an XXXIV (1983), nr. 1.
- ✦ Zăgrean, Prof. Ioan, „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului”, în *Studii Teologice*, an V (1952), nr. 3-4.